

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGÁNAK KORLÁTOZÁSA A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY IDEJÉN

Restriction of freedom of expression during the Coronavirus pandemic

UNGVÁRI ÁLMOS*

A tanulmány a koronavírus-járványhoz kapcsolódó hamis információáradat vonatkozásában azt vizsgálja, hogy mely európai államok hoztak a véleménynyilvánítás szabadságát érintő korlátozó intézkedéseket annak érdekében, hogy a járványhelyzetre vonatkozó állí-
rások és félretájékoztatások ne lehetetlenítsék el a koronavírus-járvány okozta egészségügyi válsághelyzet kezelését. Ennek keretében a tanulmány az Európai Unió infodémiára adott válaszá-
nak rövid bemutatását követően megvizsgálja a rémhírterjesztés büncselekménye-
nek magyarországi módosítását, a romániai szükségállapot során elrendelt tartalomkorláto-
zási szabályozást, illetve az orosz Büntető törvénykönyv módosítását. A vizsgált országok
szabályozásának bemutatása mellett a tanulmány arra törekszik, hogy egy jogösszehasonlí-
tásra alapozott képet adjon a véleménynyilvánítás jogának koronavírus-járvány idején való
érvényesüléséről.

Kulcsszavak: *véleménynyilvánítás szabadsága, koronavírus, alapjog-korlátozás, különleges jogrend, rémhírterjesztés, Magyarország, Románia, Oroszország*

The present study deals with the global problem of the spread of disinformation related to the coronavirus pandemic examining the restrictive measures regarding freedom of expres-
sion taken by certain European countries. This article examines the European Union's res-
ponse to the infodemic, the amendment of the crime of scaremongering in Hungary, the
Romanian regulations regarding restrictions of online contents, as well as the amendment
of the Russian Criminal Code. In connection with each aspect of the research, reference is
also made to the public law debates that have arisen related to the new regulations. In paral-
lel with the presentation of the regulations of the countries examined, the study provides a
comparative picture of the limitations of freedom of expression in the times of coronavirus
pandemic.

Keywords: *freedom of expression, coronavirus, restrictions of fundamental rights, special legal order, scaremongering, Hungary, Romania, Russia*

---

* UNGVÁRI ÁLMOS

kutató

Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet Közjogi Kutatási Főosztály
1123 Budapest, Alkotás u. 55.

doktorandusz

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola
1088 Budapest, Szentkirályi u. 28–30.

almos.ungvari@mfi.gov.hu

Bevezetés

A koronavírus-járvány nemcsak mint globális egészségügyi válsághelyzet állította, illetve állítja immáron lassan két éve¹ komoly kihívások elé a világ országait, hanem a vírussal kapcsolatosan terjedő, gyakran hamis vagy pontatlan információk áradatával is meg kell küzdenie az államoknak. E jelenséget az Egészségügyi Világszervezet (WHO) infodémiaként (infodemic) azonosította, amely az egészségügyi válsághelyzet során terjedő félretájékoztatást, dezinformációt és pletykákat egyaránt magában foglalja, és amely a szükséges megoldások azonosítását megnehezítve zavart és bizalmatlanságot kelthet a társadalomban. Így pedig hátráltathatja, illetve alááshatja a hatékony népegészségügyi válaszintézkedéseket.² A hamis információk jelentette nehézség leküzdése elsősorban talán a széles körű tájékoztatás eszközével küzdhető le, azonban érdemes megvizsgálni, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága korlátozható-e a koronavírus-járványt kísérő infodémia visszaszorítása érdekében. Hiszen számos példát³ találunk arra, hogy az emberek érintkezését és interakcióját elkerülendő, a szabad mozgáshoz és gyülekezéshez való alapvető jogokat korlátozó intézkedéseket fogadnak el Európa különböző országaiban. Hasonlóan ezekhez az intézkedésekhez a véleménynyilvánítás szabadságát esetlegesen korlátozó rendelkezések végső soron szintén az emberek élethez, illetve egészséghez való jogának biztosítását szolgálják. E kérdés mentén jelen tanulmány röviden bemutatja, hogy az Európai Unió miként reagált az infodémiára, illetve, hogy a koronavírus-járvány vonatkozásában a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó rendelkezéseket elfogadó Magyarország és Románia mindezt milyen keretek között valósította meg. Végezetül pedig érdemes a román, de elsősorban a magyar szabályozást az Oroszországban elfogadott törvénymódosítás mellé állítani. Mert bár elmondható, hogy a jogállamiság elvéhez való hozzáállásban, illetve az alapvető emberi jogok védelme vonatkozásában Oroszországot erősen megkülönböztetik az Európai Unió tagállamaitól, azonban figyelemre méltó, hogy a koronavírus-járványhoz kapcsolódó tájékoztatás hitelességét Oroszországban is – többek között – a hamis információk terjesztését tiltó új bűncselekményi tényállások büntető törvénykönyvbe való rögzítésével igyekeznek garantálni.

Így jelen tanulmányban egy jogösszehasonlításra alapozott képet kapunk a magyar rémhírterjesztés bűncselekményének új, különleges jogrendi tényállásáról.

¹ A kézirat lezárásának dátuma: 2021. szeptember 20.

² *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report – 45*. World Health Organization, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200305-sitrep-45-covid-19.pdf?sfvrsn=ed2ba78b_4, 2021. szeptember 20.

³ HOJNYÁK Dávid – UNGVÁRI Álmos: A Visegrádi Együttműködés országainak koronavírus-járványra adott válasza, különös tekintettel a vizsgált államok által bevezetett különleges jogrendi szabályozásra. *Iustum Aequum Salutare* XVII. 2021/1., 305–323.; Marco OMIZZOLO – Pina SODANO: The Covid-19 Between State of Emergency and Exception in Italy and Its Consequences on Human Rights. *European Journal of Social Sciences* 2 (2020), 135–145.

1. Az Európai Unió válasza az infodémiára

A kialakult helyzetre válaszul adandó összehangolt, demokratikus értékeket érvényesítő fellépés érdekében az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) – egy korábbi, a dezinformációval szembeni cselekvési tervére⁴ építve – véleményt⁵ bocsátott ki a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos dezinformáció kezeléséről. Véleményében a Bizottság hangsúlyozta, hogy a dezinformáció, a félretájékoztatás és a külföldi befolyásgyakorlási műveletek elleni küzdelem érdekében az EU valamennyi eszközét számításba kell venni, és szükséges a tagállami illetékes hatóságok, a civil társadalom, illetve a közösségimédia-platformok mozgósítása is a polgárok ellenálló képességének javítása érdekében. Elsősorban az egyén egészséghez való jogának védelme és általában véve a közegészségügyi megfontolások olyan módon történő érvényre juttatása jelenti a fő problémát, amely során a véleménynyilvánítás szabadságát, illetve más alapvető jogokat és demokratikus értékeket maradéktalanul tiszteletben kell tartani. A feladat nehézségét és összetettségét fokozza, hogy a különböző hamis információk és álhírek jelentős része nem jogellenes.⁶ A terjedő információk között – ahogyan arra a Bizottság példálózó felsorolásával rámutat – találhatunk olyan veszélyes megtévesztéseket és hamis állításokat tartalmazó, félrevezető egészségügyi információkat, amelyek bár nem minősülnek jogsértőnek, mégis közvetlenül veszélyeztethetik az emberek életét, és súlyosan alááshatják a világjárvány megfékezését célzó erőfeszítéseket. Beszélhetünk olyan összeesküvés-elméletekről is, amelyek az emberi egészség veszélyeztetésén túl károsíthatják a társadalmi kohéziót és adott esetben akár nyilvános erőszakhoz és társadalmi zavargáshoz is vezethetnek. Az ilyen és ezekhez hasonló információáradatok leginkább a tévhitek gyors eloszlásával, a hiteles és könnyen elérhető egészségügyi tartalmak rendelkezésre bocsátásával, illetve a dezinformáció felismerése képességének polgárok körében való javításával kezelhetőek. Ennek során pedig a társadalom egészségének megerősített szerepvállalása szükséges, az illetékes hatóságok, a média, az újságírók, illetve az online platformok azonban kulcsszerepet kell, hogy vállaljanak. Büntetőjogi intézkedések foganatosítását a jogellenes gyűlöletbeszéd, így például a koronavírus terjedéséért egy adott etnikai vagy vallási csoportot okoló dezinformáció esetén nevesíti a hamis információkra adott válaszként a Bizottság. A vélemény hangsúlyozza tehát, hogy az infodémia keretében napvilágra kerülő hamis vagy félrevezető tartalmak egyes formái – így különösen a jogellenes,

⁴ *Cselekvési terv a félretájékoztatással szemben.* Európai Bizottság, JOIN (2018) 36 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018JC0036&from=EN>, 2021. szeptember 20.

⁵ *A COVID-19-cel kapcsolatos dezinformáció kezelése – lássuk a valós tényeket.* Európai Bizottság, Brüsszel, JOIN (2020) 8 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0008&from=HU>, 2021. szeptember 20. (a továbbiakban: Bizottsági vélemény)

⁶ MARINKÁS György: A Covid-járvány uniós szintű kezelése – A hatáskörök hálójának elmélete. In: *A különleges jogrend és nemzeti szabályozási modelljei.* (szerk.: Nagy Zoltán – Horváth Attila), Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2021, 57.

illetve a káros, ugyanakkor nem jogellenes tartalmak – között különbséget kell tenni, és ennek megfelelő válaszokat kell kialakítani. Rögzíti, hogy míg a félretájékoztatás célirányos cáfolatok, mítoszrombolás és médiatudatossági kezdeményezések révén kezelhető, a dezinformáció kezelése más eszközöket követel meg.⁷ A bizottsági vélemény több ponton külön kiemeli *Az Európai Unió Alapjogi Chartája* által is rögzített⁸ véleménynyilvánítás szabadságának teljes körű tiszteletben tartását és biztosítását.⁹ Ezzel kapcsolatosan egyrészt arra hívja fel a figyelmet, hogy az infodémia kezelésére irányuló egyes intézkedések ürügyként használhatók fel az alapvető jogok és szabadságok aláásására, másrészt pedig aggályosnak tartja a dezinformációval kapcsolatos bűncselekmények túl távan történő meghatározását, illetve az aránytalan szankciók kiszabását, tekintve, hogy azok végső soron öncenzúrához vezethetnek.¹⁰

Mindezek alapján az Európai Unió tagállamaira nemigen volt jellemző, hogy a koronavírus-járványt kísérő infodémia megfékezése érdekében új, a véleménynyilvánítás bizonyos eseteit korlátozó rendelkezéseket hozzanak. Erre – ahogyan az a későbbiekben kifejtésre kerül – Magyarország és Románia esetében találunk példát. Az uniós országok egyrészt a hamis információk korlátozására irányuló már hatályban lévő különböző jogszabályok – mint például a francia információmanipuláció elleni küzdelemről szóló törvény¹¹, illetve a német hálózatvégrehajtási törvény¹² – alapján, másrészt pedig a központi tájékoztatás különböző eszközeivel igyekeztek felvenni a harcot a pandémiával kapcsolatban felmerülő álhírekkel és félretájékoztatással. Utóbbira jó példa Olaszország, ahol a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos valós információk állampolgárokhoz való eljuttatásában az Egészségügyi Minisztériumnak van központi szerepe. Ennek keretében többek között külön tematikus oldalt működtet a honlapján, ahol kategorikusan megcáfol konkrét, a világjárvánnyal kapcsolatos álhíreket, de számos ismeretterjesztő kampányt is indított ismert emberek bevonásával, illetve megállapodást kötött a legjelentősebb közösségi hálókat üzemeltető cégekkel, hogy a felhasználók járvánnyal kapcsolatos kereséseit a minisztérium csatornáira irányítsák.¹³

⁷ Bizottsági vélemény, 3–4.

⁸ Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 11. cikk

⁹ Bizottsági vélemény, 5; 12.

¹⁰ Bizottsági vélemény 12.

¹¹ LOI n° 2018-1202 du 22 décembre 2018 relative à la lutte contre la manipulation de l'information.

¹² Gesetz zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken (NetzDG).

¹³ Alessandro LOVARI: Spreading (Dis)Trust: Covid-19 Misinformation and Government Intervention in Italy. *Media and Communication* 2 (2020), 460.

<https://doi.org/10.17645/mac.v8i2.3219>;

Alessandro LOVARI – Nicola RIGHETTI: La comunicazione pubblica della salute tra infodemia e fake news: il ruolo della pagina Facebook del Ministero della Salute nella sfida social al Covid-19. *Mediascapes journal* 15 (2020), 160–162.

2. Magyarország – a rémhírterjesztés büntető törvénykönyvbeli módosítása

A koronavírus-járvány megjelenésére reagálva Magyarország kormánya az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, valamint a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében rendeletével¹⁴ az ország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett. Így a pandémia elleni küzdelem hazánkban 2020 márciusa óta – több más uniós országhoz hasonlóan¹⁵ – különleges jogrendi keretek¹⁶ között zajlik. Ugyan a járványhelyzet enyhülésével azt a magyar kormány – az Országgyűlés felhívására¹⁷ – rendeletével¹⁸ 2020 nyarán megszüntette, azonban később, a vírushelyzet súlyosbodásával újra veszélyhelyzet bevezetését tartotta szükségesnek.¹⁹ Az Alaptörvény értelmében különleges jogrend idején az alapvető jogok felfüggesztésére, illetve – az általános alapjog-korlátozási klauzulától eltérő – fokozottabb korlátozására nyílik lehetőség,²⁰ a *katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény* (a továbbiakban: Kat.) tovább részletezi, hogy melyek azok az alkotmányos jogok, amelyek veszélyhelyzet idején korlátozhatók.²¹ A *koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény* (a továbbiakban: Koronavírus törvény) elfogadásával pedig az Országgyűlés az alapjogok szélesebb körű korlátozását tette lehetővé egyrészt azzal, hogy felhatalmazta a kormányt a veszélyhelyzeti kormányrendeletek különleges jogrend megszűnéséig való meghosszabbítására.²² Másrészt pedig azzal, hogy rögzítette a kormány jogkörét, miszerint veszélyhelyzetben – a Kat.-ban meghatározott rendkívüli intézkedéseken és szabályokon túl – meghatározott célból (mint például az állampolgárok élet-, egészség-, és jogbiztonsága), a szükségesség és arányosság elvének megfelelően rendeletével egyes törvények alkalmazását

¹⁴ A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Kormányrendelet.

¹⁵ *Interim report on the measures taken in the EU member states as a result of the Covid-19 crisis and their impact on democracy, the rule of law and fundamental rights (Opinion No. 995/2020)*. Venice Commission, IV.A.35. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)018-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)018-e), 2021. szeptember 20.

¹⁶ A magyar különleges jogrendi szabályozásról lásd bővebben: JAKAB András – TILL Szabolcs: A különleges jogrend. In: *Bevezetés az alkotmányjogba. Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei*. (szerk.: Trócsányi László – Schanda Balázs – Csink Lóránt), Budapest, HVG-Orac, 2020, 435–460.

¹⁷ A veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 2020. évi LVII. törvény.

¹⁸ 282/2020. (VI. 17.) Kormányrendelet a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről.

¹⁹ A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 478/2020. (XI. 3.) kormányrendelet; a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről szóló 27/2021. (I. 29.) kormányrendelet.

²⁰ Alaptörvény, 54. cikk (1) bekezdés.

²¹ A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény, 49. §.

²² A koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény (a továbbiakban: Koronavírus törvény), 3. §.

felfüggeszse, törvényi rendelkezésektől eltérjen, illetve egyéb rendkívüli intézkedéseket hozzon.²³ E rendelkezéseknek megfelelően a koronavírus-járvány leküzdése érdekében a kormány rendeletével számos alapjog-korlátozó intézkedést fogadott el, amelyek – a járvány sajátosságából adódóan – az emberek interakciójának minimalizálására irányultak, így elsősorban a mozgásszabadságot, a tartózkodási hely szabad megválasztását, illetve a gyülekezési jogot érintették. Ugyanakkor – a bemutatott alkotmányos és törvényi szintű rendelkezések alapján – a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozásának is megvan a megfelelő jogalapja.

A Koronavírus törvény – amely egyébként a tavaszi hullám kezelése érdekében kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetésével hatályát veszítette – a rémhírterjesztésre vonatkozó rendelkezést egy új, különleges jogrendi tényállással kiegészítve módosította a Büntető törvénykönyvet (a továbbiakban: Btk.) is. Így 2020. március 31-től a rémhírterjesztés bűncselekménye²⁴ alap- és minősített eseti tényállással is rendelkezik. Előbbi értelmében „[a]ki közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt a közveszéllyel összefüggésben olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely a közveszély színhelyén alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.²⁵ E rendelkezést a módosítás annyiban érintette, hogy bekerült a „közveszéllyel összefüggésben” fordulat a törvényszövegbe. Az új, minősített eseti tényállás értelmében pedig „[a]ki különleges jogrend idején nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.²⁶ A Btk. módosítása nyomán a rémhírterjesztés bűncselekménye komoly közéleti és jogi viták keresztjébe került; mind az alapeseti mind pedig az új tényállás vonatkozásában számos kritika fogalmazódott meg.

A különleges jogrendi tényállás alkotmányosságát vitató vélemények leggyakrabban a normavilágosság követelményének figyelmen kívül hagyását sérelmezték, a normaszöveg homályosságát, a használt fogalmak túlzottan általános, absztrakt voltát hangsúlyozva, kiemelve, hogy a tényállásnak újszerűsége miatt bírói gyakorlata sincs, így pedig a polgárok nehezen tudják magatartásukat a megkívánthoz igazítani.²⁷ Többen felvetették azt a kérdést, hogy az alapeseti tényállásban szerep-

²³ Koronavírus törvény, 2. §.

²⁴ A rémhírterjesztés bűncselekményének mélyebb dogmatikai elemzéséről lásd bővebben: BELOVICS Ervin: A köznyugalom elleni bűncselekmények. In: *Büntetőjog II. Különös rész.* 8., hatályosított kiadás (szerk.: Belovics Ervin), Budapest, HVG-Orac, 2021. 610–612.; MEZŐLAKI Erik: A köznyugalom elleni bűncselekmények. In: *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz* (szerk.: Karsai Krisztina). Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 764–766.

²⁵ Büntető törvénykönyv (a továbbiakban: Btk.), 337. § (1) bekezdés.

²⁶ Btk. 337. § (2) bekezdés.

²⁷ KLEIN Tamás: A veszélyhelyzeti jogalkotás alkotmányos alapjai, különös tekintettel a véleménynyilvánítás különleges jogrendi korlátozhatóságára. *Glossa Iuridica* 2020/Jog és vírus Különszám, 227.; SZABÓ Zsolt: A rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyege-

ló „közveszély színhelye” fordulat a koronavírus-járvány vonatkozásában miként értelmezhető. Mert bár azt nehéz volna megkérdőjelezni, hogy a járvány közveszélyt jelent, de az, hogy mi minősül a járvány színhelyének, nehezebben értelmezhető.²⁸ Tekintettel arra, hogy a koronavírus az egész ország területén fenyeget potenciális és tömeges sérelemmel,²⁹ nehéz meghatározni, hogy mi minősül közveszély színhelyének. Olyan értelmezés is létezhet, amely alapján a közveszély színhelye kiterjesztő módon az ország egészét felöleli. Ez a megközelítés azonban több szempontból is problematikus. Egyrészt ellenkezik a színhely kifejezés általános, hétköznapi értelmével, amely egy teljes országnál jóval kisebb területet szokott jelölni, másrészt, a törvénymódosítás előterjesztői indokolása is arra utal, hogy közveszély színhelyének inkább a fertőzés lokális gócpontjait tekinti.³⁰ Harmadrészt – ahogyan arra Ambrus István rámutat – a közveszély színhelye a hely és idő egységét megjelenítő sajátos szituációs elem, így biankó jelleggel nem lehet az egész ország valamennyi pontját egyaránt közveszély színhelyének tekinteni, az mindenkor konkrét, eseti vizsgálatot igényel.³¹ Emellett felmerül az a kérdés is, hogy a közveszély színhelyén való elkövetés megvalósul-e az internetes bejegyzések – akár Magyarországon kívülről történő – közzétételével.³² A rémhírterjesztés különleges jogrendi tényállása már nem tartalmazza a közveszély színhelyén való elkövetés kitételét, az elkövetés helyét kiterjeszti az egész országra. Mindezt a jogalkotó azzal indokolta, hogy mivel a koronavírus-járvány jelentette fenyegetés olyannyira komoly, hogy különleges jogrendet kellett bevezetni, így pedig a köznyugalom védelmére hivatott büntető tényállás alkalmazása nem tehető attól függővé, hogy a tömegeket érintő fenyegetés az ország mely kisebb körzeteiben konkretizálódik.³³

A bűncselekmény elkövetési magatartásaként megjelölt valós tény elferdítése – amely során a szakirodalom szerint az elkövető bizonyos elemeket kiemel az ösz-

---

tés a COVID–19-járvány tükrében, különös tekintettel a két bűncselekmény elhatárolására. In: *COVID–19 és büntetőjog. Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme járvány idején* (szerk.: Ambrus István). ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2021, 163.; KOLTAY András: A rémhírterjesztés büntethetőségének alkotmányosságáról. *In Medias Res* 2020/2., 332.

²⁸ BENCZE Mátyás – GYÖRY Csaba: Hírek szárnyán: A rémhírterjesztés bűncselekménye és a jogbiztonság. *Magyar Tudomány* 2021/5., 617.

<https://doi.org/10.1556/2065.182.2021.5.5>

²⁹ Végső előterjesztői indokolás a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvényhez, 10. §, 1. pont.

³⁰ BENCZE – GYÖRY: i. m. 618.

³¹ AMBRUS István: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers* 2020/5. 14.; SZABÓ: i. m. 151–153.

³² BENCZE Mátyás – FICSOR Krisztina: A koronavírus kihívásai és a jogtudomány: a rémhírterjesztés tényállásának jogalkalmazási kérdései. *MTA JTI blog*, <https://jog.tk.hu/blog/2020/04/a-remhirterjesztes-tenyallasanak-jogalkalmazasi-kerdesei>, 2021. szeptember 20.

³³ Végső előterjesztői indokolás a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvényhez, 10. §, 1. pont.

szefüggésekből, így az objektíve igaz tény lényegi sajátosságai változnak meg, torzulnak el³⁴ – ugyancsak nehezen megítélhető kérdéskör.³⁵ Jelen járványhelyzetben problémás lehet például azon újságírói gyakorlat büntetőjogi megítélése, amely kiemelt helyen a járvány fertőzöttjei számának növekedéséről számol be anélkül, hogy a gyógyultak számát közölné.³⁶ A rémhírterjesztés büncselekményének alapese az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére, minősített esete pedig a védekezés eredményességnek akadályozására vagy megghiúsítására való alkalmasságot írja elő a büntethetőség feltételeként. Bár ez utóbbi információk köre – ahogyan erre Koltay András rámutat³⁷ – relatíve szűk, azonban az állampolgárok számára nehezen megállapítható, hogy mely magatartások lehetnek védekezést akadályozó cselekmények, tekintettel arra, hogy – egy olyan újfajta betegség, mint a koronavírus esetében – kétségek, illetve kérdések merülhetnek fel annak vonatkozásában, hogy mi minősül eredményes védekezésnek, egyáltalán milyen intézkedések minősülnek védekezésnek.³⁸

A normaszöveg nem kellően pontos, kevésbé egyértelmű, illetve bizonytalanságot eredményező voltát hangsúlyozó kritikák megfogalmazása során többen arra a következtetésre jutottak, hogy az új büntetőjogi tényállás dermesztő hatást (chilling effect) vált ki, azaz szükségtelen és aránytalan módon beavatkozik a demokratikus nyilvánosság vitáiba, sokakat öncenzúrára készítet, eltántorít a személyes nézetek szabad kinyilvánításától. Így pedig sérti a szabad véleménynyilvánítás jogát.³⁹

Mindezen kritikák egy – a rémhírterjesztés új, különleges jogrendi tényállásának alkotmányossági aggályait felvető – alkotmányjogi panaszban is tetet öltöttek. E panasz elutasításával az Alkotmánybíróság, a 15/2020. (VII. 8.) AB határozatban (a továbbiakban: ABh1.)⁴⁰ megerősítette az új tényállás alkotmányosságát, és választ adott a felmerülő vitákra és kérdésekre. Az Alkotmánybíróság – egy korábbi határozatának⁴¹ indokolására visszautalva – leszögezte, hogy a jogbiztonság sérel-

³⁴ BELOVICS: i. m. 612.

³⁵ SZABÓ: i. m. 155.

³⁶ BENCZE – GYÖRY: i. m. 618.

³⁷ KOLTAY András: Koronavírus és szólásszabadság vészhelyzet idején. *Index*, https://index.hu/velemeney/2020/03/24/szolasszabadsag_btk_remhirterjesztes_szigoritas/, 2021. szeptember 20.

³⁸ BENCZE – GYÖRY: i. m. 619.

³⁹ KLEIN: i. m. 229.; BENCZE – GYÖRY: i. m. 623.; SZABÓ Zoltán: Rémhírt terjeszték vagy véleményt nyilvánítottak? A szólásszabadság korlátozása a koronavírus okozta veszélyhelyzet alatt – (I. Rész). *Arsboni* <https://arsboni.hu/remhirt-terjesztek-vagy-velemenyt-nyilvanitok-i-resz/>, 2021. szeptember 20.; Kristina CENDIC – GOSZTONYI Gergely: Freedom of Expression in Times of Covid-19: Chilling effect in Hungary and Serbia. *Journal of Liberty and International Affairs* Thematic Issue (2020), 14–29.

⁴⁰ Az Alkotmánybíróság 15/2020. (VII. 8.) AB határozata a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 337. § (2) bekezdése értelmezésére és alkalmazására vonatkozó alkotmányos követelmény megállapításáról (a továbbiakban: ABh1.).

⁴¹ Az Alkotmánybíróság 3106/2013. (V. 17.) AB határozata bírói kezdeményezés elutasításáról.

mét és a norma megsemmisítésének kérdését csak abban az esetben vetik fel a jogszabály szövegéből adódó nehézségek, ha a jogszabály eleve értelmezhetetlen, és ez alkalmazását kiszámíthatatlanná, illetve előreláthatatlanná teszi.⁴² A rémhírterjesztés minősített esetének meghatározásai vonatkozásában azonban ez nem jelenthető ki, hiszen a Btk. más tényállásai tartalmazznak azokkal azonos vagy azokhoz hasonló, a bírói gyakorlat által is kibontott fogalmakat.⁴³ Az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy a rémhírterjesztés kizárólag szándékosan követhető el. Vagyis ha az elkövető tudattartalma, illetve szándéka nem terjed ki arra, hogy a cselekményt különleges jogrend idején, nagy nyilvánosság előtt követi el, az általa állított tény valótlan, vagy a valós tény jelentősen elferdítette és állításának közlése alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa, a bűncselekmény nem valósul meg. Ugyancsak nem beszélhetünk a bűncselekmény megvalósulásáról, ha az állítás objektíve nem alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa.⁴⁴ Az Alkotmánybíróság szerint a büntetőjogi dogmatikából és az Alaptörvény rendelkezéseiből egyaránt következik, hogy a rémhírterjesztés különleges jogrendi tényállása nem alkalmazható általánosságban a közéleti viták tartalmára,⁴⁵ az célja szerint nem a közéleti vitákra tartalmaz korlátozást.⁴⁶ Az nem terjed ki a közhatalom gyakorlóinak intézkedéseinek megítélésére, az azokat érintő bírálatokra, de nem érinti a közlés időpontjában vitatott vagy a közlést követően valótlanul bizonyuló tényállításokat sem.⁴⁷ A tiltás tehát csak a tudottan valótlan (vagy elferdített), a védekezés eredményességét akadályozni vagy megghiúsítani képes tényállításokra vonatkozik, a kritikára nem.⁴⁸ A szólás korlátozásának indoka ugyanis a védekezéshez fűződő társadalmi érdek, a különleges jogrendet kiváltó ok kezelése, végső soron pedig az alkotmányos hatalomgyakorlás normális rendjéhez való visszatérés.⁴⁹

Ehelyütt érdemes röviden utalni az Alkotmánybíróság 18/2000. (VI. 6.) határozatára⁵⁰, amely a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény rémhírterjesztéséről szóló tényállását alkotmányellenesnek minősítette, és megsemmisítette, mivel az szükségtelenül és aránytalan mértékben korlátozta a véleménynyilvánítás szabadságát és a sajtószabadságot.⁵¹ Az Alkotmánybíróság a tényállás határozott-

⁴² ABh1., indokolás [42].

⁴³ ABh1., indokolás [43].

⁴⁴ ABh1., indokolás [46].

⁴⁵ ABh1., indokolás [47].

⁴⁶ ABh1., indokolás [52].

⁴⁷ ABh1., indokolás [48]; [52].

⁴⁸ ABh1., indokolás [47]; [49]; [52]; MONORI Zsuzsanna Éva: A szólásszabadság korlátozása a büntetőjog eszközeivel II. – A rémhírterjesztés bűncselekményének elemei. *NMHH Médiatudományi Intézet Blog* https://nmhh.hu/cikk/220740/A_szolasszabadsag_korlatozasa_a_buntetojog_eszkozeivel_II_A_remhirterjesztes_buncselekmenyenek_elemei, 2021. szeptember 20.

⁴⁹ ABh1., indokolás [52].

⁵⁰ Az Alkotmánybíróság 18/2000. (VI. 6.) AB határozata (a továbbiakban: ABh2.).

⁵¹ ABh2. III.

ságának, pontosságának és egyértelműségének problematikusságát hangsúlyozta, megjegyezve, hogy „a büntetőjogi felelősség eldöntésénél a jogalkalmazónak az alkotmányosság szempontjából megengedhetetlenül nagy számú olyan körülményre kell figyelemmel lennie, amelyeket nem a törvény, hanem a törvény indokolása, az eseti döntések és a jogi kommentárok fogalmazznak meg. Mindez túlságosan nagy teret ad a jogalkalmazói tévedésnek, minthogy valamely szempont még a legkörülmétebb mérlegelés esetén is számításon kívül maradhat, de akár az önkényes válogatásnak is (mit vesznek és mit nem figyelembe), ami már a jogbizonytalanság szintjét is eléri.”⁵² E korábbi határozatára ugyan nem hivatkozott az ABh1., azonban a büntethetőség mércéje vonatkozásában Koltay András szerint érdemes összevetni őket. Koltay szerint ugyanis függetlenül attól, hogy az Alkotmánybíróság 2000-es határozatból a „nyilvánvaló és közvetlen” (clear and present danger) vagy pedig a „reális” veszély tesztjét olvassuk ki, az összhang fennállhat a két határozat között.⁵³ Tekintettel viszont arra, hogy az ABh1. nem határozza meg a veszély kritériumát, annak értelmezése jogalkalmazásra hárul.⁵⁴

Érdemes röviden kitérni tehát a rémhírterjesztés minősített esetének bírósági gyakorlatára, amely kapcsán megállapítható, hogy bár az új tényállás hatálybalépése óta nagyszámú feljelentés történt, ezek jelentős része a vádemelési szakaszig sem jutott el.⁵⁵ Az esetek nagy részében a rendőrség bűncselekmény hiányában megszüntette a nyomozást.⁵⁶ Így jártak el számos nagy hírverést kapó ügyben is, mint például a kórházi ágyak felszabadítását kritizáló gyulai⁵⁷, illetve a biztonsági intézkedések lazítását a nyugdíjasok halálba küldéseként értelmező szerencsi⁵⁸ Facebook-bejegyzés nyomán indult eljárásokban. Mindezek alátámasztják, hogy a

⁵² ABh2. III. 5.

⁵³ KOLTAY: A rémhírterjesztés..., 335.

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ PINTÉR Luca: A rémhírterjesztéses ügyek töredéke jutott el a bíróságokig. *Index* https://index.hu/belfold/2020/06/15/remhirterjesztes_kozveszellyel_fenyegesugyveszseg_birosag/, 2021. szeptember 20.

⁵⁶ BARANYA Róbert: Feljelentésdömping rémhírterjesztés miatt, akadtak haszonlesői is a pandémiának. *Mandiner* https://mandiner.hu/cikk/20210801_feljelentesdopping_remhirterjesztes_miatt?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=mandiner&fbclid=IwAR3WT3mvi-1XOdn5HE0EjV-C3HVeNqr6TrvUJUqhwCnUUa607QIvV9rJPLo, 2021. szeptember 20.

⁵⁷ BOD Tamás: Rémhírterjesztésért bevitték a gyulai ellenzéki kör helyi vezetőjét, a Momentum tagját. *Magyar Narancs* https://magyarnarancs.hu/kismagyarorszag/a-gyulai-kossuth-kor-elnoket-remhirterjesztes-miatt-a-rendorseg-hajnalban-eloallitotta-129717?fbclid=IwAR1l_4kJoFDh1gYEqvaSeAIO6dSkavsz5ftnSQBOI3fr70eHGfofRwj6rc, 2021. szeptember 20.

⁵⁸ SZALAY Dániel: A TASZ jogásza szerint rémisztő, hogy a rendőrség bevitte a kormányfőt bíráló szerencsi férfit rémhírterjesztés vádjával – a hatóság furcsa magyarázatot adott a történetekre. *Media1* <https://media1.hu/2020/05/12/a-tasz-jogasza-szerint-remiszto-hogy-a-rendorseg-bevitte-a-kormanyfot-biralo-szerencsi-ferfit-remhirterjesztes-vadja-val-a-hatosag-furcsa-magyarázatot-adott-a-tortentekre/>, 2021. szeptember 20.

kormányt bíráló, szélsőségesnek tekinthető vélemények szabadok.⁵⁹ Azonban olyan esetekről is be tudunk számolni, ahol az ügy a vádemelésig, sőt az ítéletig is eljutott. Így a Pécsi Járásbíróság – tárgyalás mellőzésével meghozott büntetővégzésével – megrovásban részesítette azt a férfit, aki az internet egyik közösségi portálján, a saját nevében nyitott nyilvános fiók idővonalán olyan bejegyzéseket tett közzé, amelyek kétségbe vonták az új koronavírus-világjárvány létezését, annak hátrányos egészségügyi következményeit; illetve amelyek az intézkedések okairól valótlan állításokat tartalmaztak.⁶⁰ Az Ózdi Járásbíróság pedig – szintén tárgyalás mellőzésével – felfüggesztett szabadságvesztést szabott ki annak a vádlottnak az ügyében, aki az otthona udvarán készült videófelvételben tagadta a koronavírus létezését, és – a hatályos járványügyi szabályok ellenére – mindenkit felszólított, hogy vonuljon ki az utcára. A felvételt pedig feltöltötte az egyik legnagyobb közösségi videómegosztó oldalra, ahol azt mintegy 1500 személy tekintette meg.⁶¹ A bíróság mindkét esetben arra a következtetésre jutott, hogy a vádlottak cselekménye alkalmas volt a koronavírus-járvány terjedése elleni védekezés akadályozására, illetve megghiúsítására. Említést érdemel az ország valószínűleg legismertebb vírusszeptikus alakjának, Gődény Györgynek az esete is, aki ellen egy interneten megjelent írása miatt emelt vádat a Nyíregyházi Járási Ügyészség. A vádirat értelmében a vádlott cikkében értelmetlen intézkedésnek nevezte a nyugdíjasok számára biztosított vásárlási idősavot, a kormányzat intézkedéseit víruspropagandának titulálta, illetve az egész védekezést mesterségesen szított hisztériának nevezte. Emellett pedig a kötelezően viselni rendelt szájmaszkokról azt állította, hogy azok az egészségre ártalmasak, védelmieszköz-szerepüket nem töltik be. Az ügyészség szerint mindezen állítások alkalmasak a lakosság megtévesztésére, illetve a védekezés irányítóival szemben bizalmatlanság keltésére. Ráadásul Gődény írása sokakhoz eljutott, hiszen ahhoz internetes oldalán nagy számban szóltak hozzá. Mindezek miatt az ügyészség különleges jogrend idején elkövetett rémhírterjesztés büntetével vádolta Gődényt, egyúttal pedig felfüggesztett börtönbüntetésre ítéletét indítványozta,⁶² amely büntetést a Nyíregyházi Járásbíróság – egyelőre nem jogerősen – ki is szabott.⁶³

⁵⁹ KOLTAY: A rémhírterjesztés..., 337.

⁶⁰ Pécsi Törvényszék – Jogerősen megrovásban részesítette a Pécsi Járásbíróság a rémhírterjesztőt. <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/pecsi-torvenyszek-jogerosen-megrovásban-reszesítette-pecsi-jarasbirosag>, 2021. szeptember 20.

⁶¹ Miskolci Törvényszék – Büntetővégzés a rémhírterjesztéssel vádolt férfi ügyében. <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/miskolci-torvenyszek-buntetovegzes-remhirterjesztessel-vadolt-ferfi-ugyeben>, 2021. szeptember 20.

⁶² Vádemelés rémhírterjesztés miatt – a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség sajtóközleménye. <http://ugyeszseg.hu/vademeles-remhirterjesztes-miatt-a-szabolcs-szatmar-bereg-megyei-fougyeszseg-sajtokozlemeny/>, 2021. szeptember 20.

⁶³ BARANYA Róbert: Bűnösnek találta a bíróság Gődény Györgyöt, felfüggesztett börtönt kapott. *Mandiner* https://mandiner.hu/cikk/20210920_bunosnek_talalta_a_birosag_godeny_gyorgyot?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=mandiner&fbclid=IwAR3cUJTMi4HMXNFZP4cNZpoF6h_ySKmUKkoue89U2IEP-jh4FSqDq3oSOg8, 2021. szeptember 20.

Az eddigi szegényes joggyakorlatból arra a következtetésre juthatunk, hogy a rémhírterjesztés különleges jogrendi tényállása nem terjed ki a kormányzatot és válságintézkedéseit érintő kritikus véleményekre. Az elsősorban a humánjárvány létét és az alapvető – széles körben elfogadott, és szakemberek által igazolt – egészségügyi óvintézkedések alkalmasságát tagadó, sok emberhez eljutó kijelentéseket rendeli büntetni.

3. Románia – a hamis információk elérhetlenné tétele

A koronavírus-járványhelyzetre reagálva Románia köztársasági elnöke rendeletével (a továbbiakban: 2020/195. rendelet)⁶⁴ sürgősségi állapotot (*starea de urgentă*) hirdetett az ország egész területére kiterjedő hatállyal. A Románia Alkotmánya által kivételes intézkedésként (*măsuri excepționale*)⁶⁵ rögzített⁶⁶ sürgősségi állapot a nemzetbiztonság, illetve az alkotmányos demokrácia közvetlen veszélyeztetettsége, valamint a különböző megelőző vagy korlátozó beavatkozásokat igénylő katasztrófák bekövetkezése esetén rendelhető el. A sürgősségi állapot politikai, gazdasági, illetve közrendi – az ország egész területén vagy csak egyes közigazgatási-területi egységekben alkalmazandó – kivételes intézkedéseket is felölel.⁶⁷ A harminc napra kihirdetett sürgősségi állapot időbeli hatályát a köztársasági elnök egy alkalommal újabb harminc nappal meghosszabbította,⁶⁸ később azonban a román parlament törvényben (a továbbiakban: 2020/55. tv.)⁶⁹ rögzítette a koronavírus-járvány negatív hatásainak megelőzésére és leküzdésére szolgáló intézkedések keretszabályait, megalapozva a riadóállapot (*starea de alertă*) kihirdetését. A sürgősségi állapotot felváltó, alacsonyabb fokú veszélyhelyzetet feltételező riadóállapot

⁶⁴ A sürgősségi állapot Románia területén való kihirdetéséről szóló 2020. évi 195. számú köztársasági elnöki rendelet (*Decret nr. 195 din 16 martie 2020 privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României*, a továbbiakban: 2020/195. rendelet).

⁶⁵ Románia különleges jogrendi szabályozásáról lásd bővebben: Crina Alina DESMET: The Legal Concept of “State of Emergency”: A Comparison Between Romania and Other European Countries. *Acta Universitatis Danubius Juridica* 1 (2020), 80–82.; SZENTPÁLI-GAVALLÉR Pál: A prezidenciális jelleg hangsúlyossága a különleges jogrend romániai szabályozásában. In: *A különleges jogrend és nemzeti szabályozási modelljei* (szerk.: Nagy Zoltán – Horváth Attila). Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2021, 480–488.

⁶⁶ Románia Alkotmánya 93. szakasz.

⁶⁷ Az ostromállapotról, valamint a sürgősségi állapotról szóló 1999. évi 1. számú sürgősségi kormányrendelet (*Ordonanța de urgență nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență*, a továbbiakban: 1999/1. sürgősségi kormányrendelet), 3. cikk.

⁶⁸ A sürgősségi állapot meghosszabbításáról szóló 2020. évi 240. számú köztársasági elnöki rendelet (*Decret nr. 240 din 14 aprilie 2020 privind prelungirea stării de urgență pe teritoriul României*, a továbbiakban: 2020/240. rendelet).

⁶⁹ A koronavírus-járvány hatásainak megelőzésére és leküzdésére irányuló intézkedésekről szóló 2020. évi 55. számú törvény (*Lege nr. 55 din 15 mai 2020: privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea efectelor pandemiei de COVID-19*, a továbbiakban: 2020/55. tv.).

pot az emberi életet és egészséget, a környezetet, a jelentős anyagi, illetve kulturális javakat veszélyeztető események megelőzésére, elhárítására, és megszüntetésére irányuló ideiglenes intézkedések foganatosítását teszi lehetővé.⁷⁰ A riadóállapot – az egész ország területére kiterjedő hatállyal vagy csak helyi szinten – legfeljebb harminc napra, a belügyminiszter javaslatára határozatával a kormány hirdetheti ki, és szükség esetén – ahogyan arra a koronavírus-járvány kapcsán is láttunk példát⁷¹ – újabb harminc nappal meg is hosszabbíthatja.⁷²

Románia Alkotmánya – Magyarország Alaptörvényéhez hasonlóan – lehetőséget biztosít az egyes jogok vagy szabadságok gyakorlásának szükségesség és arányosság elvei szerint történő, a jog vagy szabadság létét nem érintő törvényben való korlátozására. Minderre kizárólag abban az esetben kerülhet sor, ha ezt a nemzetbiztonságnak, a közrendnek, a közegészségnek, a közérkölcseknek, vagy az állampolgárok jogainak és szabadságjogainak a védelme; a bünygyi eljárás lebonyolítása; illetve valamely természeti csapás vagy rendkívül súlyos katasztrófa következményeinek megelőzése megköveteli.⁷³ Egyes alapvető jogok esetében – mint például az igazságszolgáltatáshoz való szabad hozzáférés,⁷⁴ a lelkiismereti szabadság,⁷⁵ vagy a közérdekű információhoz való hozzáférés joga⁷⁶ – azonban kifejezetten rögzíti azok érinthetlenségét, korlátozhatatlan voltát. Ezen alkotmányos rendelkezésekkel összhangban szükségállapot idején, az elrendelés alapjául szolgáló esemény által megkövetelt mértékben korlátozhatók az alapvető jogok és szabadságok.⁷⁷ A 2020/195. rendelet – a szükségállapotot meghosszabbító rendelethez hasonlóan⁷⁸ – tételesen rögzíti, hogy a koronavírus terjedésének megakadályozása, és a járványhelyzet kezelése érdekében, e céllal arányosan mely alkotmányos jogok korlátozására kerül sor. Így a koronavírus-járvány elleni óvintézkedések korlátozhatják a mozgásszabadságot, a családi és magánélethez való jogot, a lakóhely sérthetlenségét, az oktatáshoz való jogot, a gyülekezési jogot, a tulajdonhoz való jogot, a sztrájkjogot, illetve a vállalkozás szabadságát.⁷⁹ A 2020/55. tv. rögzítette, hogy riadóállapot idején, az emberek élethez, testi épséghez és egészséghez való jogának védelme érdekében alapvető jogokat és szabadságokat korlátozó ideiglenes és fokozatos intézkedések hozhatók a koronavírus-járvány elleni

⁷⁰ 2020/55. tv. 2. §; SZENTPÁLI-GAVALLÉR: i. m. 482–483.

⁷¹ Lásd például: A riadóállapot meghosszabbításáról és a koronavírus-járvány elleni intézkedésekről szóló 2021. évi 866. számú kormányhatározat (*Hotărâre privind prelungirea stării de alertă pe teritoriul României începând cu data de 10 septembrie 2021, precum și stabilirea măsurilor care se aplică pe durata acesteia pentru prevenirea și combaterea efectelor pandemiei de COVID-19*).

⁷² 2020/55. tv. 3–4. §.

⁷³ Románia Alkotmánya, 53. szakasz.

⁷⁴ Románia Alkotmánya, 21. szakasz.

⁷⁵ Románia Alkotmánya, 29. szakasz.

⁷⁶ Románia Alkotmánya, 31. szakasz.

⁷⁷ 1999/1. sürgősségi kormányrendelet, 4. §.

⁷⁸ 2020/240. rendelet, 2. §.

⁷⁹ 2020/195. rendelet, 2. §.

küzdelem keretében.⁸⁰ Ennek megfelelően a 2020/55. tv. ágazati intézkedésekről szóló fejezete számos alapjogot érint. Így például a személyek evakuálásáról szóló, illetve a karantént elrendelő intézkedések⁸¹ a szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát, a szabadtéri gyűléseket, tüntetéseket, felvonulásokat tilalmazó rendelkezések⁸² a gyülekezési jogot, a bizonyos kiskereskedelmi tevékenységeket felfüggesztő intézkedések⁸³ a vállalkozás szabadságát, a fizikai jelenléttel járó iskolai oktatást szüneteltető intézkedések⁸⁴ pedig az oktatáshoz való jogot korlátozzák.

A koronavírus-járvány kapcsán kibontakozó álhírek vonatkozásában a 2020/195. rendelet rögzítette az állam feladatait, illetve bizonyos szankciókat is kilátásba helyezett. A sürgősségi állapot meghosszabbításáról szóló rendelet által is fenntartott rendelkezés⁸⁵ értelmében az állami intézmények és hatóságok kötelesek részt venni a járványkezelés keretében meghozott rendelkezésekről, illetve a nemzeti szinten végrehajtott intézkedésekről szóló tájékoztató kampányban. Emellett ugyanezen szervek kötelesek megtenni a szükséges lépéseket a nyilvánosság helyes és objektív tájékoztatása érdekében, ha a médiában és az interneten hamis információkat terjesztenek a koronavírus-járvány alakulásáról, illetve az óvintézkedésekről.⁸⁶ Az objektív tájékoztatás kapcsán a Stratégiai Kommunikációs Csoport (*Grupul de Comunicare Strategică*) bír kiemelt jelentőséggel, amely egyrészt elemzi és rögzíti a helyes információkat figyelmen kívül hagyó, szándékosan és szisztematikusan hamis információkat terjesztő forrásokat, másrészt pedig napi szinten hírekkel szolgál a koronavírussal diagnosztizáltak, karanténba helyezettek, illetve gyógyultak számáról, illetve más, a járvány alakulásával és a megtett intézkedésekkel kapcsolatos releváns információkról.⁸⁷ A 2020/195. rendelet azt is előírta, hogy a koronavírus-járvány alakulásáról, valamint a megelőző és védelmi intézkedésekről szóló álhírek elektronikus hírközlő hálózaton való továbbítását, illetve az ilyen tartalmak tárolását a tárhelyszolgáltatók, illetve a tartalomszolgáltatók a Nemzeti Hírközlő Hatóság (*Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații*, a továbbiakban: ANCOM) indokolt döntése nyomán – a felhasználók egyidejű tájékoztatásával – kötelesek haladéktalanul megszakítani.⁸⁸ Amennyiben ez nem megvalósítható, az elektronikus hírközlő hálózatok szolgáltatói kötelesek az ANCOM döntését végrehajtani, és blokkolni a kérdéses tartalomhoz való hozzá-

⁸⁰ 2020/55. tv. 1. §.

⁸¹ 2020/195. rendelet, 5. § (2) bekezdés.

⁸² 2020/195. rendelet, 5. § (3) bekezdés.

⁸³ 2020/195. rendelet, 9. §.

⁸⁴ 2020/195. rendelet, 38. §.

⁸⁵ 2020/240. rendelet, 1. számú melléklet, 91. §.

⁸⁶ 2020/195. rendelet, 1. számú melléklet, 54. § (1)–(2) bekezdés.

⁸⁷ Nicoleta Annemarie MUNTEANU – Eugen STRĂUȚIU: Fake-news în contextul pandemiei COVID-19 în România. Politicile oficiale și implicarea societății civile. In: *Combaterea știrilor false în condițiile provocărilor de securitate – COVID 19*. Chișinău, 2020. 91–92. <https://www.researchgate.net/publication/348327800>, 2021. szeptember 21.

⁸⁸ 2020/195. rendelet, 1. számú melléklet, 54. § (3) bekezdés.

férést.⁸⁹ A pánik kiváltását célzó félretájékoztatási tevékenység elleni küzdelem keretében a hamis híreket tartalmazó online médiumok letiltására, hozzáférhetlenné tételére vonatkozó eljárás központi eleme tehát az ANCOM belügyminiszteri rendeletet végrehajtó döntése.⁹⁰ A hamis információk minősülő tartalmak korlátozásáról szóló, a tárhelyszolgáltatóknak, tartalomszolgáltatóknak, illetve az elektronikus hírközlő hálózatok szolgáltatóinak címzett határozatait az ANCOM honlapján közzéteszi. E nyilvántartás alapján az ANCOM huszonegy ilyen tárgyú határozatot hozott.⁹¹ A megfelelő tájékoztatás érdekében – a fenti korlátozáson túl – civil szervezetekkel összefogva összeállították a koronavírus-járványra vonatkozó megbízható források listáját,⁹² amelynek keretében rögzítették, hogy elsősorban mely állami intézmények⁹³ szolgálnak releváns hivatalos információval.⁹⁴

A román ombudsman, a Nép Ügyvédje (*Avocatul Poporului*) aggodalmát fejezte ki az egyes médiumok elhallgattatása kapcsán, hangsúlyozva, hogy a sürgősségi állapotot kihirdető rendeletek nem rögzítik a véleménynyilvánítás szabadságát, mint ez időszakban korlátozható alapvető jogot. Éppen ezért a Stratégiai Kommunikációs Csoporthoz fordult a célből, hogy részletesebben megismerhetők legyenek a koronavírus-járvánnyal összefüggő hamis hírek bejelentésére vonatkozó eljárásnak, illetve a hírek hitelessége és a hamis hírek elemzésének szabályai.⁹⁵ Említésre érdemes egy másik, nagy hírverést kapó eset, amelyben a Nép Ügyvédje szintén megnyilvánult. A Kolozs megyei Szászfenes (*Florești*) község polgármesterét, annak intézkedéseit, illetve az intézkedések hozzáférhetőségét kritizálta Facebook bejegyzésében egy helyi nő, akit emiatt pénzbírsággal sújtottak. A román ombudsman azon véleményének adott hangot, hogy a közhivatalt betöltő személyeket bíráló, közérdekű kérdésre vonatkozó kritikák akkor sem szankcionálhatók, ha azok kifejezőmódjukat tekintve sértők. Ugyanis az efféle vélemények ily módon való korlátozása az alapvető jogok védelmébe való súlyos beavatkozást jelent.⁹⁶

⁸⁹ 2020/195. rendelet, 1. számú melléklet, 54. § (4)–(5) bekezdés.

⁹⁰ MUNTEANU – STRĂUȚIU: i. m. 92–93.; *Coronavirus Pandemic in the EU – Fundamental Rights Implications Bulletin 1*. European Union Agency for Fundamental Rights, 38. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-coronavirus-pandemic-eu-bulletin_en.pdf, 2021. szeptember 20.

⁹¹ A határozatok elérhetőek: https://www.ancom.ro/decizii-decret-stare-de-urgenta_6253, 2021. szeptember 20.

⁹² A lista elérhető: <https://stirioficiala.ro>, 2021. szeptember 20.

⁹³ Ilyen intézmény például: Egészségügyi Minisztérium (*Ministerul Sănătății*), Fertőző Betegségek Felügyeletének és Ellenőrzésének Nemzeti Központja (*Centrul Național de Supraveghere și Control al Bolilor Transmisibile*), Nemzeti Közegészségügyi Intézet (*Institutului Național de Sănătate Publică*).

⁹⁴ MUNTEANU – STRĂUȚIU: i. m. 94–95.

⁹⁵ Solicitare adresată Grupului de Comunicare Strategică privind restrângerea libertății de exprimare. <https://avp.ro/wp-content/uploads/2020/08/rec/doc20.pdf>, 2021. szeptember 20.

⁹⁶ Az esetről a Román Helsinki Bizottság (*Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki*) számolt be részletesen, és kért annak kapcsán vizsgá-

4. Oroszország – a hamis információk terjesztésének büntetőjogi tilalma

Végezetül, bár sokan sokszor kétségbe vonják az alapvető emberi jogok oroszországi érvényesülését, érdemes röviden áttekinteni, hogy Oroszországban milyen jogszabályokat fogadtak el a koronavírus-járványhoz köthető álhírek terjedésének megakadályozására.

Az Oroszországi Föderáció Alkotmánya rögzíti ugyan a szükségállapot kategóriáját,⁹⁷ amely – többek között – az emberek életét és egészségét veszélyeztető természeti és ökológiai katasztrófák⁹⁸ idején elrendelhető, az állami és önkormányzati szervek ideiglenes, különleges jogrendi működését jelenti,⁹⁹ azonban az elnök annak ellenére nem hirdetett szükségállapotot, hogy a szükségállapotról szóló törvény az elrendelésre okot adó válsághelyzetek körében nevesíti a járványokat. Ehelyett a parlament több törvényt is elfogadott a koronavírus-járvány elleni küzdelem keretében, annak különböző aspektusaira reagálva.¹⁰⁰ Ezek közül kiemelendő az *Oroszországi Föderáció egyes jogszabályainak módosításáról és a válsághelyzetek megelőzéséről és megszüntetéséről szóló 2020. évi 98. számú szövetségi törvény*, amely módosította a *válsághelyzetek elleni védelemről szóló 1994. évi 68. számú szövetségi törvényt*. Ennek köszönhetően pedig a válsághelyzet fogalmát meghatározó rendelkezésbe az emberek életét, illetve egészségét jelentősen veszélyeztető vagy károsító betegségek is bekerültek,¹⁰¹ így a törvény alkalmazható lett a koronavírus-járvány idején. A módosítás lehetővé tette a kormány számára, hogy szövetségi szintű vagy régióközi válsághelyzetek esetén *magas riasztási állapotot* vezessen be, ennek során pedig – a különböző állami hatóságokkal egyetemben¹⁰² – kötelező magatartási szabályokat írjon elő.¹⁰³ E törvényre hivatkozva regionális szinten önállóan hoztak válságkezelő intézkedéseket¹⁰⁴ a hatóságok. Elsőként a moszkvai polgármester hirdetett rendeletével¹⁰⁵ *magas riasztási állapotot*, amelynek kereté-

---

latot a belügyminisztertől. <https://apador.org/cerem-ministrului-de-interne-o-ancheta-in-cazul-amenzii-pentru-o-postare-critica-facebook/>, 2021. szeptember 20.

⁹⁷ Az Orosz Föderáció Alkotmánya (a továbbiakban: Orosz Alkotmány) 56. cikk. Az angol fordítások a *state of emergency* fogalmat használják, az eredeti orosz kifejezés: *Чрезвычайное положение*.

⁹⁸ A szükségállapotról szóló 2001. évi 3. számú szövetségi törvény (a továbbiakban: 2001/3. sztv.), 3. §.

⁹⁹ 2001/3. sztv. 1. §.

¹⁰⁰ Ekaterina SCHULMANN: *The Russian Parliament and the Pandemic: A State of Emergency, Post-constitutional Changes, Retaliatory Laws*. PONARS Eurasia, <https://www.ponarseurasia.org/the-russian-parliament-and-the-pandemic-a-state-of-emergency-post-constitutional-changes-retaliatory-laws/>, 2021. szeptember 20.

¹⁰¹ A válsághelyzetek elleni védelemről szóló 1994. évi 68. számú szövetségi törvény (a továbbiakban: 1994/68. sztv.), 1. §.

¹⁰² 1994/68. sztv. 11. §.

¹⁰³ 1994/68. sztv. 10. §.

¹⁰⁴ Az egyes régiók által bevezetett magas riasztási állapotról szóló összefoglalót lásd: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_349932/, 2021. szeptember 20.

¹⁰⁵ A magas riasztási állapot bevezetéséről szóló 2020. évi 12. számú rendelet.

ben – ahogyan később a többi régió is – elsősorban a mozgásszabadságot és a gyülekezési jogot korlátozó intézkedéseket hozott.¹⁰⁶ Mind a szükségállapotról¹⁰⁷, mind pedig a válsághelyzetről szóló törvény rögzíti az alapvető jogok korlátozásának lehetőségét, az alkotmány pedig úgy rendelkezik, hogy az állampolgárok biztonsága és az alkotmányos rend védelme érdekében az alapjogok és szabadságok – meghatározott érinthetetlen jogok kivételével, mint például az élethez és emberi méltósághoz való jog, lelkiismereti és vallásszabadság, vagy a magánélet, a magánítok, a becsület, illetve a jó hírnév védelme – korlátozhatók.¹⁰⁸ Említésre érdemes az orosz járványügyi törvény is, amelynek karanténintézkedésekről szóló rendelkezése lehetővé teszi, hogy fertőző betegségek megjelenésének és elterjedésének veszélye esetén az ország egyes területeit vagy akár az államhatárt lezárják.¹⁰⁹

A koronavírus-járvánnyal együtt járó álhírek és téves információk terjedésének megakadályozása érdekében, amellet hogy az emberek életének és egészségének veszélyeztetésére, valamint a társadalom destabilizálására alkalmas hamis információk kiszűrésére és megcáfolására a kormány rendeletével felállított egy speciális kommunikációs központot,¹¹⁰ a Büntető Törvénykönyvet (a továbbiakban: Orosz Btk.) is módosították.¹¹¹ Két új, egyaránt tudottan hamis információk terjesztését tilalmazó szakaszt iktattak törvénybe.¹¹² Az első tényállás értelmében pénzbírsággal vagy akár szabadságvesztéssel is büntethető, aki az emberek életét és biztonságát veszélyeztető körülményekkel, és (vagy) a lakosság biztonsága, illetve egyes területek biztosítása érdekében hozott intézkedésekről, valamint a védekezési intézkedésekről, módszerekről, megbízható tájékoztatásnak álcázva szándékosan hamis információt terjeszt.¹¹³ A második tényállást pedig az valósítja meg, aki szándékosan terjeszt megbízható tájékoztatásnak tűnő, társadalmilag jelentős hamis

¹⁰⁶ Kirill KOROTEEV: A Year of Zeros? Legal Responses to the COVID-19 Pandemic in Russia. *VerfBlog* <https://doi.org/10.17176/20210301-153949-0>, <https://verfassungsblog.de/a-year-of-zeros-legal-responses-to-the-covid-19-pandemic-in-russia/>, 2021. szeptember 20.

¹⁰⁷ 2001/3. sztv. 1. §.

¹⁰⁸ Orosz Alkotmány, 56. cikk.

¹⁰⁹ A lakosság egészségügyi és járványügyi jólétéről szóló 1999. évi 52. számú szövetségi törvény, 30. §.

¹¹⁰ Az Oroszországi Föderáció Kormánya alá tartozó Koordinációs Tanácsról szóló szabályok koronavírus-járvány kezelés érdekében történő módosításáról szóló 2020. évi 358. számú kormányrendelet.

¹¹¹ Az Oroszországi Föderáció Büntető Törvénykönyvének és Büntetőeljárás Törvénykönyvének módosításáról szóló 2020. évi 100. számú szövetségi törvény.

¹¹² Natalia Nikolaevna KOVALYOVA – Yu. M. TUGUSHEVA – A. S. ANISIMOVA: “Fake” as an Information Security Threat in the Conditions of Distribution of COVID-19. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Proceedings of the Research Technologies of Pandemic Coronavirus Impact (RTCOV 2020)* 228–229.; *Freedom of Expression during COVID-19*. The Law Library of Congress, 2020, 44–45. <https://www.loc.gov/item/2020714999/>, 2021. szeptember 20.

¹¹³ Az Oroszországi Föderáció Büntető Törvénykönyve (a továbbiakban: Orosz Btk.) 207.1. §.

információt, ha azzal mások egészségét károsítja.¹¹⁴ Ez utóbbi bűncselekmény súlyosabb pénzbírságot és szabadságvesztés-büntetést von maga után, ráadásul súlyosabban minősül, ha az valaki halálát eredményezi vagy más súlyos következménnyel jár.¹¹⁵ Az Orosz Btk. módosítása, a hamis információk terjesztése büntetőjogi felelősségének rögzítése jól mutatja a koronavírus-járvány kapcsán kibontakozó álhírek és dezinformáció veszélyességét,¹¹⁶ ugyanis egy évvel az Orosz Btk. 2020. áprilisi kiegészítését megelőzően az *információvédelemről szóló 2006. évi 149. számú szövetségi törvényt* (a továbbiakban: Orosz Infotv.), illetve az *Oroszországi Föderáció közigazgatási szabálysértési kódexét* (a továbbiakban: Orosz Szabálysértési tv.) is módosították.¹¹⁷ Előbbi ugyanis megalkotta a társadalmilag jelentős hamis információ fogalmát, rögzítve, hogy az azokat a megbízható tájékoztatásnak tűnő információkat jelöli, amelyek veszélyt jelentenek az állampolgárok életére és egészségére, a magántulajdonra, a közrendre, a közbiztonságra, és a különböző – társadalmilag jelentős – infrastruktúrák fennállására.¹¹⁸ Az Orosz Szabálysértési tv. pedig – amelyet 2020-ban szintén módosítottak¹¹⁹ – közigazgatási bírság szankciót helyez kilátásba, ha szándékosan hamis, társadalmilag jelentős információk médiában, illetve a különböző távközlési eszközökön keresztül történő terjesztésére kerül sor.¹²⁰

Az Orosz Btk. módosításával számos kérdés felmerült az új bűncselekmények alkalmazhatósága, illetve az egyes tényállási elemek értelmezhetősége kapcsán. Így például kérdéseket vetett fel a közigazgatási és büntetőjogi felelősség elhatárolása és a két új tényállás egymáshoz való viszonya is, de sokaknak nem volt egyértelmű az sem, hogy mitől kap nyilvános jelleget az információk terjesztése, illetve hogy a koronavírus-járvány oroszországi terjedése az Orosz Btk. szerinti, az emberek életét és egészségét fenyegető körülménynek tekinthető-e.¹²¹ Mindezen kérdések

¹¹⁴ Orosz Btk. 207.2. § (1) bekezdés.

¹¹⁵ Orosz Btk. 207.2. § (2) bekezdés.

¹¹⁶ Liudmila TERESCHENKO: Fake News: Legislation and Judicial Practice. *Legal Issues in the Digital Age* 3 (2020), 143. <https://doi.org/10.17323/2713-2749.2020.3.140.147>

¹¹⁷ Az Oroszországi Föderáció közigazgatási szabálysértési kódexének módosításáról szóló 2019. évi 27. számú szövetségi törvény; az információvédelemről szóló 2006. évi 149. számú szövetségi törvény módosításáról szóló 2019. évi 31. számú szövetségi törvény.

¹¹⁸ TERESCHENKO: i. m. 142.

¹¹⁹ A. A. SAVOSTIN – I. A. ADMIRALOVA – Ye. V. KASHKINA: Administrative and Legal Consequences of the Spread of Coronavirus Covid-19: The Russian and Foreign Aspects. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Proceedings of the Research Technologies of Pandemic Coronavirus Impact (RTCOV 2020)* 313.

¹²⁰ Az Oroszországi Föderáció közigazgatási szabálysértési kódexéről szóló 2001. évi 195. számú törvény 13.15. § (9)–(11) bekezdés.

¹²¹ TERESCHENKO: i. m. 144.; Maksim Viktorovich BAVSUN – Kirill Valerievich VISHNEVETSKII – Aleksandr Nikolaevich IGNATOV – Aleksey Aleksandrovich KASHKAROV – Vandan-Ish AMARSANAA: Problems of qualification of crimes prescribed in articles 207.1, 207.2 of the Criminal Code of the Russian Federation. *SHS Web of Conferences*

megválaszolását elsősorban a bírósági gyakorlattól és jogértelmezéstől várták. Az orosz Legfelsőbb Bíróság pedig ennek megfelelően 2020 áprilisában rövid időn belül két állásfoglalásában is kitért az Orosz Btk. módosítására. Az elsőben¹²² rögzítette, hogy tekintettel arra, hogy a koronavírus eddig is és vélhetően később is számos ember halálát okozta, egészségüket károsította és komoly anyagi károkat okozott, a koronavírus-járvány az Orosz Btk.-ban rögzített, emberek életét és biztonságát veszélyeztető körülménynek tekinthető.¹²³ A két tényállás elhatárolása kapcsán a Legfelsőbb Bíróság rögzítette, hogy a második tényállásban foglalt társadalmilag jelentős hamis információ tágabb kategória, így felöleli az első tényállásban meghatározott, az emberek életét és biztonságát veszélyeztető körülményekkel kapcsolatos, illetve az egyes intézkedésekről szóló hamis információkat. Tehát, amennyiben valaki az első tényállásban meghatározott elkövetési magatartást tanúsítja, azonban eredményként megjelenik más személy egészségkárosodása vagy halála, a bűncselekmény a második tényállás szerint – súlyosabban – minősül.¹²⁴ A második állásfoglalás¹²⁵ hangsúlyozta, hogy kizárólag a tudottan hamis információk terjesztése büntetendő, tehát az elkövetőnek tisztában kell lennie azal, hogy az általa terjesztett információ ellentmond a valóságnak.¹²⁶ A mindkét tényállásban szereplő kitélt, miszerint a hamis információkat megbízható tájékoztatás álcája alatt kell megosztani ahhoz, hogy a cselekmény büntethető legyen, konkrét példákkal igyekszik megmagyarázni. Így megbízható tájékoztatásnak tűnik a hamis információk terjesztése, ha annak során hivatalos forrásokra vagy illetékes személyek nyilatkozataira hivatkoznak. Ezen túlmenően hamisított dokumentumok, videó- és hangfelvételek használata is arra utalhat, hogy a hamis információ „valódi formát” kapott. Önmagában viszont azzal, hogy valaki hamis információt tartalmazó anyagot oszt meg az interneten vagy más távközlési eszközön keresztül, nem valósul meg a bűncselekmény, hacsak nem nyer bizonyítást, hogy az anyagot megosztó személy tudatában volt az információk hamisságának, szándéka pedig azok közlésére irányult.¹²⁷ A hamis információk terjesztésének nyilvánosságára

---

IX Baltic Legal Forum “Law and Order in the Third Millennium” 2020 (2021), 2–4.
<https://doi.org/10.1051/shsconf/202110802002>

¹²² *Review of Certain Issues of Judicial Practice pertaining to Application of Legislation and Measures Aimed at Preventing the Spread of the Novel Coronavirus Infection (COVID-19) in the Russian Federation, No. 1.* (a továbbiakban: Orosz Legfelsőbb Bíróság 1. állásfoglalás). Supreme Court of the Russian Federation, <http://supcourt.ru/en/files/28869/>, 2021. szeptember 21.

¹²³ Orosz Legfelsőbb Bíróság 1. állásfoglalás, 15.

¹²⁴ Orosz Legfelsőbb Bíróság 1. állásfoglalás, 17.

¹²⁵ *Review of Certain Issues of Judicial Practice pertaining to the Application of Legislation and Measures Aimed at Preventing the Spread of the Novel Coronavirus Infection (COVID-19) in the Russian Federation, No. 2.* (a továbbiakban: Orosz Legfelsőbb Bíróság 2. állásfoglalás), Supreme Court of the Russian Federation, <http://supcourt.ru/en/files/28886/>, 2021. szeptember 21.

¹²⁶ Orosz Legfelsőbb Bíróság, 2. állásfoglalás, 14.

¹²⁷ Uo.

mindkét állásfoglalásában kitért a Legfelsőbb Bíróság,¹²⁸ azonban hangsúlyozta, hogy konkrét esetben, az összes körülmény mérlegelésével az eljáró bíróságnak kell megállapítania, hogy a terjesztés nyilvánossága fennáll-e. Az állásfoglalások értelmében nyilvánosnak tekinthető a közlés, ha az személyek egy csoportjának vagy a nagyközönségnek szól, és azok számára bármilyen módon hozzáférhető. Így az megvalósulhat különböző tömegtájékoztatói eszközök, információs és távközlési hálózatok használatával, de plakátok és szórólapok készítésével és terjesztésével, illetve gyűlésen való felszólalás útján is. Ezzel kapcsolatosan voltak olyan kritikus hangok, amelyek nehezményezték, hogy a bűncselekmény akár egy olyan *WhatsApp* üzenettel is megvalósítható, amelynek címzettjei egyértelműen meghatározhatók.¹²⁹

Emellett sokan mások is kritikával illették a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos félretájékoztató elkerülése érdekében elfogadott szabályokat. Azt elsősorban a kormánykritikus hangok elhallgattatásának újabb eszközeként értékelték, kiemelve hogy a büntetőjogi felelősséget kilátásba helyező szabályozás dermesztő hatása öncenzúrára kényszerítheti az újságírókat.¹³⁰ Példaként hozható fel egy szentpétervári újságíró esete, aki ellen egy lélegeztetőgépek lehetséges hiányáról szóló interjú miatt indult nyomozás,¹³¹ de említésre érdemes az az ügy is, amelyben vádat emeltek az ellen az orosz állampolgár ellen, aki a halottak vizsgálati központból való elszállításával kapcsolatos hamis információkat osztott meg a közösségi médiában.¹³² Fontos megjegyezni, hogy a hasonló cselekményeket elkövető személyeket már az új büntetőjogi szabályok elfogadása előtt is felelősségre vonták, amelyek jogalapját elsősorban az emberek életét vagy egészségét veszélyeztető körülményekre vonatkozó információk elhallgatása¹³³, illetve a rágalmozás¹³⁴ bűncselekményének tényállása adta.¹³⁵ Mindezeknek köszönhetően az orosz hatóságok már a járvány első három hónapjában közel 200 büntetőeljárást kezdeményeztek az álhírek terjesztése miatt, az Orosz Nemzeti Hírközlési Hatóság (Roskomnadzor) pedig már 2020 áprilisában több mint 170 webhely törléséről döntött.¹³⁶

¹²⁸ Orosz Legfelsőbb Bíróság, 1. állásfoglalás, 15.; Orosz Legfelsőbb Bíróság, 2. állásfoglalás, 14–15.

¹²⁹ TERESCHENKO: i. m. 147.

¹³⁰ *New 'fake news' law stifles independent reporting in Russia on COVID-19*. International Press Institute, https://ipi.media/new-fake-news-law-stifles-independent-reporting-in-russia-on-covid-19/?fbclid=IwAR3kCk_j4cA1ijbapV01WRiFLHSEIPz3OW_deaFy1QoPvgYXYlhxE-rrggE, 2021. szeptember 21.

¹³¹ *Russian journalist investigated under new "fake news" law over COVID-19 interview*. International Press Institute, <https://ipi.media/alerts/russian-journalist-investigated-under-new-fake-news-law-over-covid-19-interview/>, 2021. szeptember 21.

¹³² *Fake-news и пандемия: как законодательство борется с дезинформацией*. *Pravo.ru*, <https://pravo.ru/story/222165/>, 2021. szeptember 21.

¹³³ Orosz Btk. 237. §.

¹³⁴ Orosz Btk. 298.1. §.

¹³⁵ *Freedom of Expression during COVID-19*. The Law Library of Congress, 2020, 45–46. <https://www.loc.gov/item/2020714999/>, 2021. szeptember 21.

¹³⁶ Uo. 46.

Zárszó

Elmondható, hogy a vizsgált országokban is elsősorban a központi tájékoztatás szolgál a járvány során a koronavírussal kapcsolatos álhírek és félretájékoztatás elleni küzdelem eszközéül. Hazánkban az Operatív Törzs¹³⁷, míg Romániában a Stratégiai Kommunikációs Csoport bír az állami szintű tájékoztatás vonatkozásában központi szereppel. A koronavírus-járvánnyal kapcsolatos hamis információk korlátozására irányuló magyar, román és orosz szabályozás több ponton is kategorizálható. Egyrészt a magyar és az orosz törvénymódosítások nem ideiglenes hatállyal, hanem az esetleges jövőbeli válsághelyzetekre is alkalmazandó módon rögzítettek új rendelkezéseket, míg a román tartalom korlátozásról szóló szabályok a szükségállapotot elrendelő rendeletben kaptak helyet. Másrészt pedig – ellentétben a román szabályozással – Magyarországon és Oroszországban is a Btk.-t módosították, amelyek a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos hamis tényállítások büntetőjogi felelősségét alapozzák meg. Ezen országok tekintetében tehát – tekintettel a büntetőjog ultima ratio jellegére – a véleménynyilvánítás szabadságát érintő rendelkezések komolyabb korlátozást jelenthetnek, azonban a bírósági gyakorlat kiforatlansága miatt ez még kevésbé megállapítható. Ugyanakkor valamennyi vizsgált országban közjogi és politikai vitákat generáltak a véleménynyilvánítás korlátozásának európai szinten is sokat tárgyalt¹³⁸ problematikus kérdései, mint például a szükségesség, arányosság és célhoz kötöttség elveinek alapvető jogok korlátozása során való érvényesülése. Központi kérdést jelent az is, hogy egy a koronavírushoz hasonló új, még mindig csak tanulmányozott betegség vonatkozásában hogyan és ki dönti el, hogy mi számít hamis és elferdített információnak.

Összegzőképpen kijelenthető, hogy bár a koronavírus-járvány okozta egészségügyi válsághelyzethez hasonló szituációkban az emberek életének és egészségének garantálása érdekében bizonyos vélemények korlátozása indokolt lehet, éppen az ilyen kivételes állapotok azok, amelynek során – ahogyan arra többen rámutatnak¹³⁹ – a társadalmi párbeszéd, a közéleti viták, illetve az állami intézkedések feletti kontroll különösen fontos a rendkívüli helyzethez vezető okok, valamint a válsághelyzet kezelésének eszközei és hatékonysága vonatkozásában.

¹³⁷ A járványügyi készültség során működő Operatív Törzs feladatairól szóló 286/2020. (VI. 17.) Kormányrendelet.

¹³⁸ Lásd: *Respect for Democracy, Human Rights and the Rule of Law During States of Emergency – Reflections*. Venice Commission, <https://rm.coe.int/respect-for-democracy-human-rights-and-rule-of-law-during-states-of-e/16809e82c0>, 2021. szeptember 21.; Peter Noorlander: *COVID and Free Speech. The impact of COVID-19 and ensuing measures on freedom of expression in Council of Europe member states*. Council of Europe, 2020. <https://rm.coe.int/covid-and-free-speech-en/1680a03f3a>, 2021. szeptember 21.

¹³⁹ Lásd pl. KLEIN: i. m. 222–223.

Felhasznált irodalom

- [1] AMBRUS István: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers* 2020/5., 1–24.
- [2] Maksim Viktorovich BAVSUN – Kirill Valerievich VISHNEVETSKII – Aleksandr Nikolaevich IGNATOV – Aleksey Aleksandrovich KASHKAROV – Vandan-Ish AMARSANAA: Problems of qualification of crimes prescribed in articles 207.1, 207.2 of the Criminal Code of the Russian Federation. *SHS Web of Conferences IX Baltic Legal Forum “Law and Order in the Third Millennium” 2020* (2021). <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110802002>
- [3] BELOVICS Ervin: A köznyugalom elleni bűncselekmények. In: *Büntetőjog II. Különös rész.* 8. hatályosított kiadás (szerk.: Belovics Ervin). HVG-Orac, Budapest, 2021, 599–623.
- [4] BENCZE Mátyás – GYÖRY Csaba: Hírek szárnyán: A rémhírterjesztés bűncselekménye és a jogbiztonság. *Magyar Tudomány* 2021/5., 614–624. <https://doi.org/10.1556/2065.182.2021.5.5>
- [5] Kristina CENDIC – Gergely GOSZTONYI: Freedom of Expression in Times of Covid-19: Chilling effect in Hungary and Serbia. *Journal of Liberty and International Affairs* Thematic Issue (2020), 14–29.
- [6] Crina Alina DESMET: The Legal Concept of “State of Emergency”: A Comparison Between Romania and Other European Countries. *Acta Universitatis Danubius Juridica* 1 (2020), 79–88.
- [7] *Freedom of Expression during COVID-19.* The Law Library of Congress, 2020. <https://www.loc.gov/item/2020714999/>, 2021. szeptember 20.
- [8] HOJNYÁK Dávid – UNGVÁRI Álmos: A Visegrádi Együttműködés országainak koronavírus-járványra adott válasza, különös tekintettel a vizsgált államok által bevezetett különleges jogrendi szabályozásra. *Iustum Aequum Salutare* XVII. 2021/1., 305–323.
- [9] JAKAB András – TILL Szabolcs: A különleges jogrend. In: *Bevezetés az alkotmányjogba. Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei* (szerk.: Trócsányi László – Schanda Balázs – Csink Lóránt). HVG-Orac, Budapest, 2020, 435–460.
- [10] KLEIN Tamás: A veszélyhelyzeti jogalkotás alkotmányos alapjai, különös tekintettel a véleménynyilvánítás különleges jogrendi korlátozhatóságára. *Glossa Iuridica* 2020/Jog és vírus Különszám, 211–234.
- [11] KOLTAY András: A rémhírterjesztés büntethetőségének alkotmányosságáról. *In Medias Res* 2020/2., 322–338.

- [12] KOLTAY András: Koronavírus és szólásszabadság vészhelyzet idején. *Index* https://index.hu/velemeny/2020/03/24/szolasszabadsag_btk_remhirterjesztes_szigoritas/, 2021. szeptember 20.
- [13] Kirill KOROTEEV: A Year of Zeros? Legal Responses to the COVID-19 Pandemic in Russia. *VerfBlog* <https://doi.org/10.17176/20210301-153949-0>, <https://verfassungsblog.de/a-year-of-zeros-legal-responses-to-the-covid-19-pandemic-in-russia/>, 2021. szeptember 20.
- [14] Natalia Nikolaevna KOVALYOVA – Yu. M. TUGUSHEVA – A. S. ANISIMOVA: “Fake” as an Information Security Threat in the Conditions of Distribution of COVID-19. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Proceedings of the Research Technologies of Pandemic Coronavirus Impact (RTCOV 2020)* 227–232.
- [15] Alessandro LOVARI – Nicola RIGHETTI: La comunicazione pubblica della salute tra infodemia e fake news: il ruolo della pagina Facebook del Ministero della Salute nella sfida social al Covid-19. *Mediascapes journal* 15 (2020), 156–173.
- [16] Alessandro LOVARI: Spreading (Dis)Trust: Covid-19 Misinformation and Government Intervention in Italy. *Media and Communication* 2 (2020), 458–461. <https://doi.org/10.17645/mac.v8i2.3219>
- [17] MARINKÁS György: A Covid-járvány uniós szintű kezelése – A hatáskörök hálójának elmélete. In: *A különleges jogrend és nemzeti szabályozási modelljei* (szerk.: Nagy Zoltán – Horváth Attila). Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2021, 52–76.
- [18] MEZŐLAKI Erik: A köznyugalom elleni bűncselekmények. In: *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz* (szerk.: Karsai Krisztina). Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 753–775.
- [19] MONORI Zsuzsanna Éva: A szólásszabadság korlátozása a büntetőjog eszközeivel II. – A rémhírterjesztés bűncselekményének elemei. *NMHH Médiaudományi Intézet Blog*, https://nmhh.hu/cikk/220740/A_szolasszabadsag_korlatozasa_a_buntetojog_eszkozeivel_II_A_remhirterjesztes_buncselekmenyek_elemei, 2021. szeptember 20.
- [20] Nicoleta Annemarie MUNTEANU – Eugen STRĂUȚIU: Fake-news în contextul pandemiei COVID-19 în România. Politicile oficiale și implicarea societății civile. In: *Combaterea știrilor false în condițiile provocărilor de securitate – COVID 19*. Chișinău, 2020, 90–108. <https://www.researchgate.net/publication/348327800>, 2021. szeptember 21.
- [21] Marco OMIZZOLON – Pina SODANO: The Covid-19 Between State of Emergency and Exception in Italy and Its Consequences on Human Rights. *European Journal of Social Sciences* 2 (2020), 135–145.

- [22] A. A. SAVOSTIN – I. A. ADMIRALOVA – Ye. V. KASHKINA: Administrative and Legal Consequences of the Spread of Coronavirus Covid-19: The Russian and Foreign Aspects. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Proceedings of the Research Technologies of Pandemic Coronavirus Impact (RTCOV 2020)* 312–315.
- [23] Ekaterina SCHULMANN: *The Russian Parliament and the Pandemic: A State of Emergency, Post-constitutional Changes, Retaliatory Laws*. PONARS Eurasia, <https://www.ponarseurasia.org/the-russian-parliament-and-the-pandemic-a-state-of-emergency-post-constitutional-changes-retaliatory-laws/>, 2021. szeptember 20.
- [24] SZABÓ Zoltán: *Rémhírt terjesztek vagy véleményt nyilvánítok? A szólásszabadság korlátozása a koronavírus okozta veszélyhelyzet alatt – (I. Rész)*. *Arsboni*, <https://arsboni.hu/remhirt-terjesztek-vagy-velemenyt-nyilvanitok-i-resz/>, 2021. szeptember 20.
- [25] SZABÓ Zsolt: A rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyegetés a COVID-19-járvány tükrében, különös tekintettel a két bűncselekmény elhatárolására. In: *COVID-19 és büntetőjog. Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme járvány idején* (szerk.: Ambrus István). ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2021, 141–164.
- [26] SZENTPÁLI-GAVALLÉR Pál: A prezidenciális jelleg hangsúlyossága a különleges jogrend romániai szabályozásában. In: *A különleges jogrend és nemzeti szabályozási modelljei* (szerk.: Nagy Zoltán – Horváth Attila). Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2021, 480–503.
- [27] Liudmila TERESCHENKO: Fake News: Legislation and Judicial Practice. *Legal Issues in the Digital Age* 3 (2020), 140–147.
<https://doi.org/10.17323/2713-2749.2020.3.140.147>